

УДК 332.33:528.44:338.48

Кожухівська Раїса Борисівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Уманський національний університет садівництва*

Кожуховская Раиса Борисовна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры туризма и гостинично-ресторанного дела
Уманский национальный университет садоводчества*

Kozhukhivska Raisa

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business
Uman National University of Horticulture
ORCID: 0000-0003-4066-4170*

Саковська Олена Миколаївна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Уманський національний університет садівництва*

Саковская Елена Николаевна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры туризма и гостинично-ресторанного дела
Уманский национальный университет садоводчества*

Sakovska Olena

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business
Uman National University of Horticulture
ORCID: 0000-0003-2676-6170*

**МОДЕЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ
ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ
ПОКАЗНИКІВ КАДАСТРОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ
МОДЕЛИРОВАНИЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СФЕРЕ ИНДУСТРИИ ГОСТЕПРИИМСТВА НА
ОСНОВЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПОКАЗАТЕЛЕЙ КАДАСТРОВОЙ
ОЦЕНКИ ЗЕМЕЛЬ
ENTREPRENEURIAL ACTIVITIES MODELING IN THE
HOSPITALITY INDUSTRY BASED ON THE USE OF LAND
CADASTRAL VALUATION INDICATORS**

Анотація. У статті розглянуто організаційні основи моделювання підприємницької діяльності у сфері індустрії гостинності на основі використання показників кадастрової оцінки земель. Проведено аналіз практичних аспектів актуалізації результатів кадастрової оцінки земель населених пунктів Черкаської області. Зазначено, що кадастрова оцінка повинна максимально враховувати ринкові ситуації і тенденції. Для земель населених пунктів термін актуалізації, в контексті переоцінки повинен бути мінімальним й економічно обґрунтованим. Зазначено, що актуалізація результатів державної кадастрової оцінки земель, вимагає істотної модернізації, спрямованої на підвищення якості земельно-оціночних робіт і адекватне поповнення бюджетів усіх рівнів. Проаналізовано механізм і особливості виконання робіт з актуалізації державної кадастрової оцінки земель населених пунктів на території Черкаської області. В результаті проведеного дослідження, встановлено, що головним недоліком робіт з моделювання кадастрової оцінки земель населених пунктів є тривалість інтервалів часу між періодами оцінки, що обумовлюється швидке застарінням інформації. Причина даної ситуації пов'язана з фінансовим забезпеченням робіт і їх масштабністю.

Запропоновано механізми оперативного оновлення інформації про вартість земель для зайняття підприємницькою діяльністю у сфері індустрії гостинності на території Черкаської області. Розглянута методика визначення нормативної грошової оцінки земель враховує найбільш вагомні показники цієї галузі і є практично значимою при зборі інформації і розрахунку всіх показників при проведенні кадастрової оцінки земель для зайняття підприємницькою діяльністю у сфері індустрії гостинності на території Черкаської області. Практичне значення дослідження полягає у проведенні оцінки кадастрового стану земель та обрахунку питомого показника кадастрової вартості по м. Умань, як території, на якій найбільш розвинена індустрія гостинності в Черкаській області. Унаслідок уточнення питомого показника кадастрової вартості, ціна одного квадратного метра таких об'єктів зростає, що дасть змогу пропорційно збільшити податкову складову, та підвищити прибутковість бюджетів на кластерному рівні.

Ключові слова: *сфера гостинності, земля, кадастр, вартість, оцінка.*

Аннотація. *В статье рассмотрены организационные основы моделирования предпринимательской деятельности в сфере индустрии гостеприимства на основе использования показателей кадастровой оценки земель. Проведен анализ практических аспектов актуализации результатов кадастровой оценки земель населенных пунктов Черкасской области. Отмечено, что кадастровая оценка должна максимально учитывать рыночные ситуации и тенденции. Для земель населенных пунктов срок актуализации в контексте переоценки должен быть минимальным и экономически обоснованным. Отмечено, что актуализация результатов государственной кадастровой оценки земель, требует существенной модернизации, направленной на повышение*

качества земельно-оценочных работ и адекватное пополнение бюджетов всех уровней. Проанализирован механизм и особенности выполнения работ по актуализации государственной кадастровой оценки земель населенных пунктов на территории Черкасской области. В результате проведенного исследования установлено, что главным недостатком работ по моделированию кадастровой оценки земель населенных пунктов является длительность интервалов времени между периодами переоценки, что обуславливается застареванием информации. Причина данной ситуации связана с финансовым обеспечением работ и их масштабностью.

Предложены механизмы оперативного обновления информации о стоимости земель для занятия предпринимательской деятельностью в сфере индустрии гостеприимства на территории Черкасской области. Рассмотренная методика определения нормативной денежной оценки земель учитывает наиболее значимые показатели этой отрасли и имеет практическое значение при сборе информации и расчете всех показателей для проведения кадастровой оценки земель, особенно для занятия предпринимательской деятельностью в сфере индустрии гостеприимства на территории Черкасской области. Практическое значение исследования заключается в проведении оценки кадастрового состояния земель и расчета удельного показателя кадастровой стоимости по г.Умань, как территории, на которой наиболее развита индустрия гостеприимства в Черкасской области. В результате уточнения удельного показателя кадастровой стоимости, цена одного квадратного метра таких объектов возрастет, что позволит пропорционально увеличить налоговую составляющую и повысить прибыльность бюджетов на кластерном уровне.

Ключевые слова: *сфера гостеприимства, земля, кадастр, стоимость, оценка.*

Summary. *The article examines the organizational basis of modeling entrepreneurial activities in the hospitality industry based on the use of indicators of cadastral assessment of land. The analysis of practical aspects of updating the results of cadastral assessment of lands of settlements of Cherkassy region has been carried out. It is stated that the cadastral assessment should take into account market situations and trends as much as possible. For the territories of localities the term of actualization in the context of revaluation should be minimum and economically justified. It is designated that the updating of the results of the state cadastral assessment of land requires significant modernization aimed at improving the quality of land assessment work and adequate replenishment of budgets at all levels.*

The mechanism and features of performance of works on actualization of the state cadastral estimation of the lands of settlements in the territory of Cherkassy region have been analyzed. As a result of the study, it has been found that the main disadvantage of modeling the cadastral assessment of land settlements is: the duration of time intervals between rounds of revaluation, which causes rapid aging of information. The reason for this case is related with the financial support of the works and their scale. Mechanisms for prompt updating of information on the value of land for entrepreneurial activities in the hospitality industry in Cherkassy region have been proposed. The considered method of determining the normative monetary valuation of land takes into account the most important indicators of this industry and is practically significant in collecting information and calculating all indicators in conducting cadastral valuation of land for entrepreneurial activities in the hospitality industry of Cherkassy region.

The practical significance of the study is to assess the cadastral condition of land and calculate the specific cadastral value of the city of Uman, as the territory where the hospitality industry is the most developed in Cherkassy region. Due to the clarification of the specific indicator of cadastral value, the

price of one square meter of such objects will increase which will allow to proportionally increase the tax component and increase the profitability of budgets at the cluster level.

Key words: *hospitality industry, land, cadastre, value, assessment.*

Постановка проблеми. Важливу роль у формуванні бюджетів всіх рівнів та моделюванні підприємницької діяльності, зокрема й у сфері індустрії гостинності, відіграє податок і орендна плата. Вони складаються з кадастрової вартості нерухомості та земельної ділянки, на якій розміщені підприємницькі об'єкти. Дана вартість обраховується на основі кадастрової оцінки землі. Кадастрова оцінка землі повинна максимально враховувати ринкові ситуації і тенденції. Для земель населених пунктів термін актуалізації, в контексті переоцінки повинен бути мінімальним й економічно обґрунтованим. Актуалізація результатів державної кадастрової оцінки земель, вимагає істотної модернізації, спрямованої на підвищення якості земельно-оціночних робіт і адекватне поповнення бюджетів усіх рівнів. Указане засвідчує актуальність обраної тематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти економічного моделювання та розвитку територій висвітлені в роботах українських та зарубіжних авторів: Антонової Н. [1], Маркіної Ю. [1], Бахматова Г. [1], Кочерги М. [2], Брауна М. (Brown M.) [3], Халворсена Р. (Halvorsen R.) [3], Лейтона Д. (Layton D.) [3]. Питання організації та проведення оцінки земель для зайняття підприємницькою діяльністю у сучасних економічних системах на регіональному рівні досліджували: Ракоїд О. [4], Русан В. [5], Хассен А. (Hussen A.) [6] та ін.

Невирішені частини проблеми. Як бачимо з проведеного аналізу досліджень та публікацій, вченими активно досліджуються різні питання щодо оцінки земель для зайняття підприємницькою діяльністю. Але незважаючи на значну кількість публікацій з дані тематики, питання щодо

методичних аспектів моделювання кадастрової оцінки земель для зайняття підприємницькою діяльністю у сфері індустрії гостинності на даний час, залишаються малодослідженими і потребують подальшого вивчення.

Метою статті є дослідження, аналіз та розробка методики земельно-кадастрової оціночної діяльності для зайняття підприємницькою діяльністю у сфері індустрії гостинності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перші роботи щодо проведення державної кадастрової оцінки земель населених пунктів області було розпочато у 2003 році і проводилося Головним управлінням Держгеокадастру Черкаської області та ДП «Черкаським науково-дослідним та проектним інститутом землеустрою» у 85 населених пунктах області на загальній площі 20,9 тис. км² [7; 8; 12]. Другий тур масової оцінки щодо актуалізації її результатів відбувся у межах заходів Програми «Створення системи кадастру нерухомості на території Черкаської області (2010-2015 роки)». Третій – у 2015-2017 роках [9].

Оцінка кадастрової вартості земель населених пунктів області проводилась відповідно до ст. 13 Закону України «Про оцінку земель» та за Методиками нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (окрім земель населених пунктів), затверджених постановою Кабінету міністрів України від 23.11.2011 р. № 1278 [10; 11; 13]. Відповідно до Методики нормативної грошової оцінки земель роботи з державної кадастрової оцінки здійснювалися за двома технологічними лініями (ТЛ) (рис. 1).

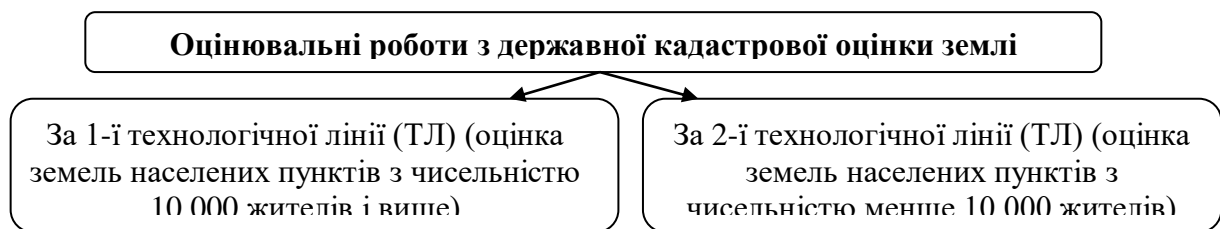

Рис. 1. Інфологія виконання робіт з державної кадастрової оцінки землі

Джерело: побудовано автором на основі проведеного дослідження

Державна кадастрова оцінка земель області проводилася згідно таких вимог: склад первинних даних формувався на основі статистичної та іншої інформації, що використовується землевпорядними, містобудівними, іншими службами і оцінювачами в своїй діяльності; усі основні фактори, що впливають на оцінку нерухомості, в тому числі землі, враховувалися зі всією повнотою; отримані результати кадастрової вартості земель відповідають, сформованому на момент оцінки, рівню цін з продажу землі в області.

Методика алгоритмів обробки інформації дає змогу проводити моніторинг ринкової вартості землі і об'єктів нерухомості, постійно актуалізувати індекси зміни вартості землі, що враховують локальні ціноутворюючі фактори, отримувати значення основних ціноутворюючих параметрів, які можна використовувати для оцінки окремих конкретних земельних ділянок [3, с. 69].

Результатом робіт з оцінки землі є показники кадастрової вартості земель і показники вартості земель кадастрового кварталу за видами функціонального використання у межах поселень [4, с. 25].

Проведення науково-дослідних робіт з державної кадастрової оцінки земель населених пунктів Черкаської області здійснювалося з урахуванням існуючих нормативних документів. Розрахунки проводилися з використанням програм *MS Office* и *IBM SPSS Statistics 19*.

Мета досліджень полягала в обґрунтуванні та виборі підходів, методів і моделей щодо визначення кадастрової вартості земель населених пунктів Черкаської області станом на 01.01.2019 р. у розрізі таких видів використання: земельні ділянки, що призначені для розміщення об'єктів торгівлі, громадського харчування та побутового обслуговування; земельні ділянки, що призначені для розміщення адміністративних будівель, соціального забезпечення, фізичної культури та спорту, культури, мистецтва, релігії.

З метою визначення достовірності зібраної ринкової інформації проводився її статистичний аналіз. В результаті кореляційно-регресійного аналізу наявної ринкової інформації на основі перерахованих принципів були визначені фактори вартості для кожного виду дозволеного використання. Так, у Черкасах такими факторами виявилися: 1) площа земельної ділянки у квадратних метрах; 2) відстань до центру міста у метрах; 3) відстань до рекреаційної зони у метрах; 4) відстань до виробничих зон у метрах; 5) відстань до основних магістралей у метрах; 6) територіальне зонування.

Коефіцієнт індексації нормативної грошової оцінки земель, на який індексується нормативна грошова оцінка земель населених пунктів та інших земель сільськогосподарського призначення, розрахований відповідно до «Постанови Кабінету Міністрів України Про проведення загальнонаціональної (всеукраїнської) нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення...» [13] та листа Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру «Про індексацію нормативної грошової оцінки земель» [14], станом на 1 січня 2019 року становить 1,433.

Водночас відповідно ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів» встановлено, що індекс споживчих цін за 2018 рік, який використовують для визначення коефіцієнта індексації нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь (ріллі, багаторічних насаджень, сіножатей, пасовищ), застосовують зі значенням 120% [15].

Враховуючи викладене, значення коефіцієнта індексації нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь за 2019 рік становить 1,2.

Розглянемо розрахунок коефіцієнтів індексації нормативної грошової оцінки (КІНГО) земель на прикладі одного з населених пунктів,

для якого оцінка вартості земель проводилася згідно першої технологічної лінії – м.Умань. Особливі умови розрахунку КІНГО землі по м.Умань:

1. Функціонально-планувальну структуру м.Умань у вигляді декількох об'єктів впливу було взято із затвердженого звіту з оцінки земель поселення м.Умань 2019 року.

2. Радіуси досяжності та розміри зон впливу для об'єктів ціноутворюючих факторів визначалися з розрахунку 15-20 хвилинної доступності, що добре узгоджується з плануванням населеного пункту.

3. Розраховано три ключові показники: для багатоповерхової житлової забудови і для індивідуального житлового будівництва, а також для об'єктів торгівлі, громадського харчування й побутового обслуговування. Зокрема, розрахунок показника ціни на об'єкти торгівлі, громадського харчування й побутового обслуговування розраховувалися за такими вихідними даними: вартість нового будівництва 0 (використані угоди з землею); зношеність 0; щільність забудови 1.

4. Виконано розрахунок КІНГО за видами використання.

Результати переоцінки землі по м. Умань відображено на рис. 2.

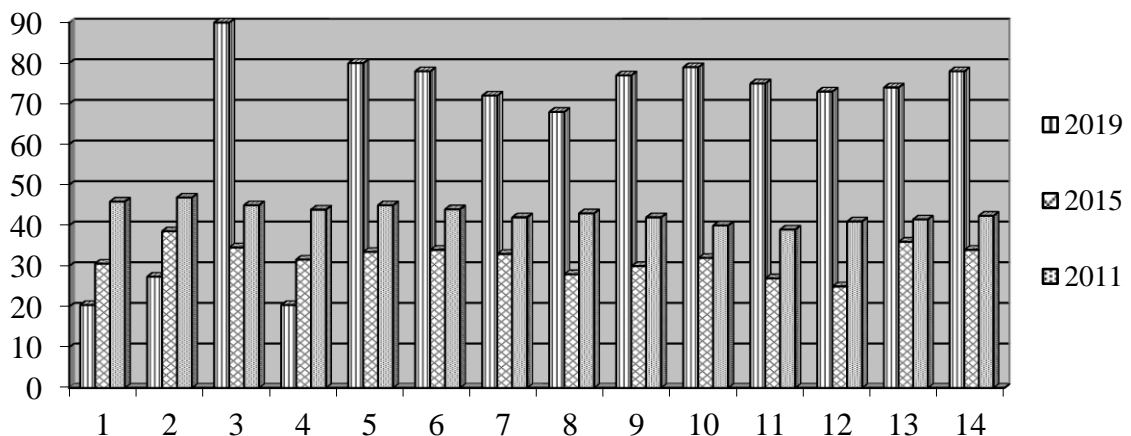

Рис. 2. Динаміка КІНГО м. Умань при проведенні оцінки земель*

*Умовні позначення: 1. Землі під будинками багатоповерхової забудови; 2. Землі під будинками індивідуальної житлової забудови; 3. Землі дачних і садових об'єднань громадян; 4. Землі гаражів і автостоянок; 5. Землі під об'єктами торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування; 6. Землі закладів освіти; 7. Землі під промисловими об'єктами; 8. Землі під адміністративно-управлінськими та громадськими об'єктами; 9. Землі під військовими об'єктами; 10. Землі під об'єктами оздоровчого та рекреаційного призначення; 11. Землі сільськогосподарського використання; 12. Землі під лісами; 13. Землі під відокремленими водними об'єктами; 14. Інші землі поселень.

Джерело: побудовано на основі проведеного дослідження

На діаграмі рис. 2 простежується динаміка значень граничних показників кадастрової вартості, як за абсолютною величиною, так і за тенденціями зростання вартості земель при актуалізації результатів оцінки.

На картосхемі рис.3 відображено місцезнаходження 22 об'єктів торгівлі і громадського харчування та 8 об'єктів побутового обслуговування в. Умань.

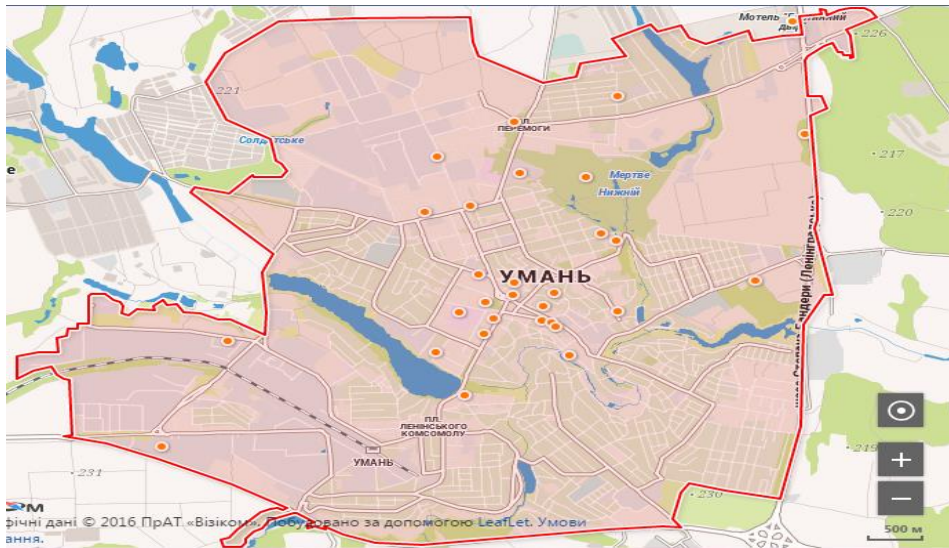

Рис. 3. Картосхема розсташування закладів торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування в м. Умань

Джерело: побудовано автором

Унаслідок актуалізації КІНГО землі, вартість 1 м² таких об'єктів збільшилася у 2,7 рази, що дало змогу пропорційно збільшити і податкову складову, підвищивши прибутковість бюджетів (Табл. 2).

Таблиця 1

Результати актуалізації КІНГО населених пунктів під об'єктами торгівлі та побутового обслуговування у м. Умань

Вид функціонального використання земель	Граничний показник кадастрової вартості земель населених пунктів (грн/м ²) 2015 р	Граничний показник кадастрової вартості земель населених пунктів (грн/м ²) 2019 р
Землі під об'єктами торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування	601.50	1615.10

Джерело: побудовано автором на основі проведеного дослідження

Висновки. Кадастрова оцінка є одним ключових питань економічного розвитку і майбутньою фінансовою складовою бюджетів територіальних утворень. Проведений аналіз динаміки середніх значень граничних показників кадастрової вартості земель за видами функціонального використання на прикладі м. Умань виявив такі закономірності:

1. Наразі існує тенденція до підвищення вартості землі.
2. Найбільший приріст граничних показників кадастрової вартості земель відзначається для земель населених пунктів, які оцінюються за 1 технологічною лінією (чисельність населення понад 10 тис чол.)
3. Значення граничних показників кадастрової вартості, як за абсолютною величиною, так і за тенденціями зростання вартості земель, варіюються за видами функціонального використання земель.

Підвищення показників, за абсолютною величиною, тенденціями зростання та вартістю земель, характерні для таких видів їх функціонального використання як: землі під будинками, землі під об'єктами торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування; землі для об'єктів оздоровчого та рекреаційного призначення; землі під промисловими об'єктами. Зниження показників, відзначаються для земель під адміністративно-управлінськими та громадськими об'єктами; землі сільськогосподарського використання, землі під лісами та відокремленими водними об'єктами.

Встановлено, що при переоцінці земель населених пунктів Черкаської області, які оцінюються за першої технологічної лінії, середній приріст вартості земель склав 248%, а для об'єктів оцінки другої технологічної лінії – в середньому 221%. Безумовно, такий значний приріст вартості земель населених пунктів буде пропорційно збільшувати і податкову базу, і податкові збори.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що головним недоліком робіт з актуалізації результатів державної кадастрової оцінки земель населених пунктів є тривалість інтервалів часу між періодами переоцінки, оскільки інформація втрачає свою актуальність. Причина даної ситуації пов'язана з фінансовим забезпеченням і масштабністю робіт. Однак необхідно переглянути періодичність актуалізації результатів масової оцінки, особливо такої бюджетоутворювальної категорії земель, як землі населених пунктів і, зокрема, механізм затвердження цих робіт. Поточна актуалізація повинна здійснюватися при зміні ринкової інформації за допомогою спеціального програмного забезпечення, яке дасть змогу швидко та високоякісно проводити дані роботи. Отже, оцінка земель є досить важливим процесом. Він вимагає істотної модернізації, спрямованої на підвищення якості земельно-оцінювальних робіт і відповідного поповнення бюджетів усіх рівнів.

Підводячи підсумок з проведеного дослідження, слід зазначити, що розглянута методика визначення нормативної грошової оцінки земель враховує найбільш вагомні показники цієї галузі і є практично значимою при зборі інформації і розрахунку всіх показників при проведенні кадастрової оцінки земель для зайняття підприємницькою діяльністю у сфері індустрії гостинності на території Черкаської області.

Література

1. Антонова Н.И. Маркина Е.Д., Бахматова Г.А. Модель организационно-экономического механизма санации и обеспечения устойчивого развития проблемных территорий // Научное обозрение, 2015. № 9. С. 295-298.
2. Кочерга М.М. Методика екологічного аудиту господарської діяльності в сільському господарстві з урахуванням агроекологічного

- стану земельних ресурсів // Економічний часопис-XXI, 2015. № 9-10. С. 103-106.
3. Brown M., Halvorsen R. and Layton D. Explorations in environmental and natural resource economics: essays in honor of Gardner. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2006. 260 p.
 4. Ракоїд О. Методичні рекомендації з комплексної оцінки земель сільськогосподарського призначення. К.: Логос, 2008. 51 с.
 5. Русан В.М. Економікоекологічний механізм раціонального сільськогосподарського землекористування // Економіка АПК, 2006. № 4. С. 31-37.
 6. Hussen A.M. Principles of environmental economics: Economics, ecology and public policy. N.Y.: Routledge. Taylor & Francis e-Library, 2004. 344 p.
 7. Головне управління земельних ресурсів Черкаської області. 2020 // Офіційний сайт. URL: <http://cherkaska.land.gov.ua>
 8. Управління Держгеокадастру у Черкаській області, 2020 // Офіційний сайт. URL: <http://www.chu.dkz.ck.ua>
 9. Програма «Створення містобудівного кадастру Черкаської області на 2015-2017 роки». URL: www.ck-oda.gov.ua/docs/2015/01072015_econom.pdf
 10. Про оцінку земель. Обов'язкове проведення грошової оцінки земельних ділянок: Закон України від від 11.12.2003 № 1378-IV. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15
 11. Методика нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів): Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011. №1278. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1278-2011-%D0%BF>
 12. Територіальний орган державної служби статистики Черкаської області // Офіційний сайт. URL: <http://www.ck.ukrstat.gov.ua>
 13. Про проведення загальнонаціональної (всеукраїнської) нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України.

Постанова Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 р. № 105.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/105-2018-%D0%BF#n14>

14. Про індексацію нормативної грошової оцінки земель. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2-19877-19#Text>
15. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів. Закон України. 2018. №49. Ст.399. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-19#Text>

References

1. Antonova N.I. Markina E.D., Bahmatova G.A. Model' organizacionno-jeconomicheskogo mehanizma sanacii i obespechenija ustojchivogo razvitija problemnyh territorij // Nauchnoe obozrenie, 2015. # 9. S. 295-298.
2. Kochergha M.M. Metodyka ekologhichnogho audytu ghospodarsjkoji dijajlnosti v siljsjkomu ghospodarstvi z urakhuvannjam aghroekologhichnogho stanu zemeljnykh resursiv // Ekonomichnyj chasopys-KhKhI, 2015. # 9-10. S.103-106.
3. Brown M., Halvorsen R. and Layton D. Explorations in environmental and natural resource economics: essays in honor of Gardner. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2006. 260 p.
4. Rakojid O. Metodychni rekomendaciji z kompleksnoji ocinky zemelj siljsjkogghospodarsjkojgho pryznachennja. K.: Loghos, 2008. 51 s.
5. Rusan V.M. Ekonomikoekologhichnyj mekhanizm racionaljnogho siljsjkogghospodarsjkojgho zemlekorystuvannja // Ekonomika APK, 2006. # 4. S. 31-37.
6. Hussen A.M. Principles of environmental economics: Economics, ecology and public policy. N.Y.: Routledge. Taylor & Francis e-Library, 2004. 344 p.
7. Gholovne upravlinnja zemeljnykh resursiv Cherkasjkoji oblasti, 2020. Oficijnyj sajt. URL: <http://cherkaska.land.gov.ua>

8. Upravlinnja Derzhgheokadastru u Cherkasjkij oblasti, 2020. Oficijnyj sajt. URL: <http://www.chu.dkz.ck.ua>
9. Prohrama «Stvorennja mistobudivnogho kadastru Cherkasjkoi oblasti na 2015-2017 roky». URL: www.ck-oda.gov.ua/docs/2015/01072015_econom.pdf.
10. Pro ocinku zemelj. Obov'jzskove provedennja ghroshovoji ocinky zemelnykh diljanok: Zakon Ukrainy vid 11.12.2003 # 1378-IV. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15
11. Metodyka normatyvnoji ghroshovoji ocinky zemelj nesiljskoghospodarskoghoh pryznachennja (krim zemelj naselenykh punktiv): Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.11.2011. # 1278. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1278-2011-%D0%BF>
12. Terytorialnyj orghan derzhavnoji sluzhby statystyky Cherkasjkoi oblasti. Oficijnyj sajt. URL: <http://www.ck.ukrstat.gov.ua>
13. Pro provedennja zaghaljnonacionaljnoji (vseukrajinsjkoi) normatyvnoji ghroshovoji ocinky zemelj siljskoghospodarskoghoh pryznachennja ta vnesennja zmin do dejakych postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 7 ljutogho 2018 r. # 105. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/105-2018-%D0%BF#n14>
14. Pro indeksaciju normatyvnoji ghroshovoji ocinky zemelj. Derzhavna sluzhba Ukrainy z pytanj gheodeziji, kartoghraciji ta kadastru, 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2-19877-19#Text>
15. Pro vnesennja zmin do Podatkovogho kodeksu Ukrainy ta dejakych inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shhodo pokrashhennja administruvannja ta perehlyjadu stavok okremykh podatkov i zboriv. Zakon Ukrainy, 2018. # 49. St. 399. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-19#Text>